

Spis treści

Wstęp do trzeciego wydania	V
Wykaz skrótów	XV
Bibliografia	XXIII
Rozdział 1. Zagadnienia wstępne	1
§ 1. Prawo międzynarodowe w systemie prawa	1
§ 2. Podstawowe etapy historii prawa międzynarodowego i nauki prawa międzynarodowego	19
Rozdział 2. Tworzenie prawa międzynarodowego	33
§ 1. Źródła prawa międzynarodowego – zagadnienia wstępne	33
I. Pojęcie źródeł prawa międzynarodowego	33
II. Hierarchia źródeł formalnych	35
III. Hierarchia norm prawa międzynarodowego	37
1. Pierwszeństwo zobowiązań wynikających z Karty NZ	37
2. Normy bezwzględnie obowiązujące (<i>ius cogens</i>)	38
3. Zobowiązania <i>erga omnes</i> i „zbrodnie międzynarodowe” ..	46
4. Hierarchia pomiędzy poszczególnymi reżimami prawnymi	50
IV. Źródła pomocnicze	52
1. Orzecznictwo	52
2. Doktryna	54
§ 2. Tworzenie prawa międzynarodowego poprzez umowy międzynarodowe	56
I. Definicja umowy międzynarodowej	57
II. Budowa umowy międzynarodowej	60
III. Rodzaje umów międzynarodowych	61
IV. Klasyfikacje materialne	61
1. Traktaty normotwórcze i kontrakty (<i>law-making treaties</i> & <i>contracts, traités-lois & traités-contrats</i>)	61
2. Umowy ogólne i partykularne	63
3. Umowy normatywne i umowy tworzące organizacje międzynarodowe	63
V. Klasyfikacje formalne	63
VI. Zawarcie umowy międzynarodowej	64
1. Procedura wewnętrzna	65
2. Procedura międzynarodowa	71

§ 3. Tworzenie prawa międzynarodowego poprzez zwyczaj	97
I. Wprowadzenie	97
II. Elementy zwyczaju	102
1. Praktyka	102
2. Przekonanie o mocy wiążącej (<i>opinio iuris sive necessitatis</i>)	112
III. Zakres obowiązywania norm zwyczajowych	117
1. Podstawy obowiązywania normy zwyczajowej	117
2. Zwyczaje regionalne i lokalne	121
IV. Umowa międzynarodowa a prawo zwyczajowe	123
§ 4. Ogólne zasady prawa jako źródło prawa międzynarodowego	129
I. Wprowadzenie	129
II. Zasady ogólne w orzecznictwie trybunałów międzynarodowych	131
1. Zasada dobrej wiary	134
2. <i>Estoppel</i>	135
3. Zasada słuszności	138
III. Konkluzje	143
§ 5. Tworzenie prawa międzynarodowego poprzez akty jednostronne	145
I. Pojęcie aktu jednostronnego	145
II. Akty jednostronne państwa	147
1. Akty jednostronne państwa <i>sensu stricto</i>	147
2. Akty jednostronne państwa <i>sensu largo</i>	150
3. Skutki prawne aktów jednostronnych państwa	152
4. Akty jednostronne jako źródło prawa międzynarodowego	153
III. Akty jednostronne organizacji lub organów międzynarodowych	158
1. Akty przyjmowane w ramach organizacji lub organów międzynarodowych	158
2. Skutki prawne uchwał organizacji międzynarodowych	160
3. Uchwały prawnie wiążące	162
4. Akty jednostronne organizacji międzynarodowych jako samoistne źródło prawa międzynarodowego	164
Rozdział 3. Stosowanie prawa międzynarodowego – podmioty	167
§ 1. Podmioty o pełnych kompetencjach: państwa	170
I. Pojęcie państwa	170
1. Efektywność	172
2. Suwerenność państwowa	173
3. Prawo do samostanowienia jako element legitymizujący państwo	180
II. Terytorialny zakres suwerenności państwowej	186
1. Terytorium państwowe	186
2. Przestrzeń powietrzna	187
3. Przestrzeń kosmiczna	191
4. Obszary morskie	194

5. Międzynarodowe drogi wodne	202
6. Terytoria niepodlegające suwerenności państwowej	207
7. Granice państwowe	224
III. Personalny zakres suwerenności państwowej	239
1. Ludność państwa – obywatelstwo	239
2. Ochrona mniejszości	247
3. Cudzoziemcy	254
4. Uchodźcy	262
5. Ekstradycja	265
6. Inne aspekty zwierzchnictwa personalnego	269
IV. Władza państwowa	271
1. Struktura organizacyjna władz państwowych	272
2. Struktura wewnętrzna państwa	284
§ 2. Kompetencje państwa i ich ochrona	289
I. Kompetencje do stanowienia i stosowania prawa krajowego ..	291
II. Immunitet państwa	300
1. Immunitet jurysdykcyjny	303
2. Działania w stosunku do majątku obcego państwa i immunitet egzekucyjny	311
3. Immunitet państwa a naruszenia norm <i>iuris cogentis</i>	313
III. Immunitet głowy państwa i członków rządu	319
IV. Prawo obce przed sądem krajowym. Doktryna „aktu państwa”	323
V. Wyłączna kompetencja wewnętrzna państwa	327
VI. Ochrona interesów gospodarczych państwa	332
VII. Prawo dyplomatyczne i konsularne jako środki ochrony kompetencji i interesów państwa	339
1. Wprowadzenie	340
2. Przywileje i immunitety dyplomatyczne	347
3. Konwencja wiedeńska z 1963 r. o stosunkach konsularnych	364
4. Konwencja z 16.12.1969 r. o misjach specjalnych	369
5. Konwencja wiedeńska z 14.3.1975 r. dotycząca reprezentacji państw w ich stosunkach z organizacjami międzynarodowymi o charakterze uniwersalnym	370
§ 3. Zmiany terytorialne, uznanie i sukcesja państw	370
I. Nabycie terytorium państwowego	370
II. Uznanie w prawie międzynarodowym	379
1. Uznanie państwa	380
2. Obowiązek nieuznawania sytuacji nielegalnych	389
3. Uznanie rządu	395
III. Sukcesja państw	399
1. Pojęcia sukcesji, identyczności i ciągłości państwa	399
2. Wymóg zgodności sukcesji z prawem międzynarodowym ..	405
3. Sukcesja w odniesieniu do umów międzynarodowych	407

4. Sukcesja w odniesieniu do mienia państwowego, archiwów oraz długów państwowych	414
5. Sukcesja w odniesieniu do członkostwa w organizacjach międzynarodowych	416
6. Sukcesja w odniesieniu do obywatelstwa	418
7. Sukcesja w odniesieniu do odpowiedzialności międzynarodowej	422
§ 4. Podmioty o kompetencjach szczegółowych – organizacje międzynarodowe	424
I. Organizacje prawa międzynarodowego publicznego	424
1. Osobowość organizacji międzynarodowych w prawie wewnętrznym państw członkowskich	425
2. Osobowość międzynarodowoprawna	427
3. Podział organizacji międzynarodowych	435
4. Kompetencje organizacji międzynarodowej	437
5. Wspólne kompetencje minimalne	440
6. Kompetencje o charakterze szczególnym	446
7. Ochrona kompetencji organizacji międzynarodowych	448
8. Okres funkcjonowania organizacji	453
9. Członkostwo organizacji międzynarodowej	456
10. Organy organizacji międzynarodowej	463
11. Tryb podejmowania decyzji	466
II. Organizacja Narodów Zjednoczonych	467
1. Członkostwo ONZ	469
2. Organy ONZ	471
III. Rada Europy	483
1. Struktura instytucjonalna Rady Europy	486
2. Konwencje Rady Europy	489
IV. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie	490
V. Unia Europejska	493
1. System instytucjonalny Unii Europejskiej	497
2. Cechy szczególne porządku prawnego UE	500
3. Zasady odpowiedzialności państw za naruszenia prawa unijnego	504
4. Źródła prawa unijnego	506
5. Wspólna polityka zagraniczna, bezpieczeństwa i obrony ..	515
VI. Pozaeuropejskie, regionalne organizacje polityczne: OPA, UA, Organizacja Państw Amerykańskich (OPA)	525
VII. Międzynarodowe organizacje finansowe: Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Bank Światowy	527
VIII. Pozarządowe organizacje międzynarodowe (<i>Non-governmental Organizations</i> – NGOs)	530
IX. Podmiotowość wielonarodowych przedsiębiorstw publicznych	535
§ 5. Podmioty o ograniczonych kompetencjach – jednostka w prawie międzynarodowym	535

I. Prawa jednostek	535
II. Ochrona praw człowieka	540
1. Pojęcie praw człowieka	540
2. Specyfika regulacji międzynarodowopravných dotyczących praw człowieka	541
3. Szczególne cechy zobowiązań traktatowych w zakresie praw człowieka	547
4. Prawa człowieka w Karcie NZ	548
5. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1948 r.	549
6. Konwencja z 1948 r. o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa	550
7. Międzynarodowa Konwencja z 1966 r. w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej	551
8. Pakty Praw Człowieka z 1966 r.	552
9. Organy ONZ zajmujące się ochroną praw człowieka	556
10. Inne umowy międzynarodowe o charakterze powszechnym	557
11. Ochrona praw człowieka w Europie	558
12. Europejska konwencja z 26.11.1987 r. o zapobieganiu torturom	578
13. „Wymiar ludzki” OBWE	579
14. Amerykański system ochrony praw człowieka	580
III. Obowiązki jednostek na gruncie prawa międzynarodowego	582
1. Odpowiedzialność jednostki za naruszenie prawa międzynarodowego	582
2. Odpowiedzialność jednostki działającej jako organ lub funkcjonariusz państwa	585
3. Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii ...	589
4. Międzynarodowy Trybunał Karny	592
§ 6. Podmioty o ograniczonych kompetencjach – powstańcy, strona wojująca oraz ruch narodowowyzwoleńczy jako podmioty walczące o wykonanie prawa do samostanowienia	605
Rozdział 4. Stosowanie prawa międzynarodowego – <i>modus operandi</i> ..	609
§ 1. Stosowanie umów międzynarodowych	609
I. Skutek umowy wobec stron	609
II. Konflikt norm	610
III. Skutek umowy wobec państwa trzeciego	612
1. Skutek umowy oparty na zgodzie	613
2. Klauzula największego uprzywilejowania	614
3. Skutek umowy oparty na zwyczaju	615
4. Skutek umowy wobec agresora	615
5. Skutek <i>erga omnes</i> traktatu	616
IV. Interpretacja umowy	618
V. Zmiana umowy	624
VI. Nieważność, wygaśnięcie i zawieszenie działania umowy ...	626
1. Nieważność	628

2. Skutki prawne nieważności	636
3. Wygaśnięcie i zawieszenie działania umowy	638
4. Skutki prawne wygaśnięcia i zawieszenia działania umowy	649
§ 2. Prawo międzynarodowe w porządku krajowym	649
I. Zagadnienia ogólne	649
II. Zasada prymatu prawa międzynarodowego w stosunku do prawa wewnętrznego	650
III. Wybór metody stosowania prawa międzynarodowego w prawie wewnętrznym	653
IV. Stosowanie prawa międzynarodowego w prawie krajowym – aspekt formalny	655
1. Prawo zwyczajowe	655
2. Obowiązki umów międzynarodowych	660
3. Miejsce traktatu inkorporowanego w prawie krajowym	666
4. Umowy międzynarodowe w nowych konstytucjach państw Europy Środkowej i Wschodniej	672
5. Stosowanie wiążących uchwał organizacji międzynarodowych („prawo pochodne” organizacji międzynarodowych)	674
V. Stosowanie prawa międzynarodowego w prawie krajowym – aspekt materialny	675
1. Stosowanie prawa międzynarodowego dla interpretacji normy krajowej	676
2. Bezpośrednie stosowanie (<i>direct applicability</i>) norm prawa międzynarodowego w prawie wewnętrznym – koncepcja norm samowykonalnych (<i>self-executing</i>)	681
VI. Stosowanie umów międzynarodowych w Polsce pod rządami Konstytucji RP z 1997 r.	688
1. Umowy ratyfikowane	688
2. Umowy zatwierdzane	700
3. Prawo Unii Europejskiej	704
4. Uchwały organizacji i organów międzynarodowych	717
VII. Przeszkody dla bezpośredniego stosowania prawa międzynarodowego w prawie wewnętrznym	727
1. Bariery prawa międzynarodowego	727
2. Bariery prawa wewnętrznego – przeszkody konstytucyjne	729
3. Przeszkody jurysdykcyjne – pozycja sędziego krajowego w porządku wewnętrznym	729
4. Przeszkody po stronie rządu	730
VIII. Konkluzje	730
Rozdział 5. Odpowiedzialność międzynarodowa i egzekwowanie prawa międzynarodowego	733
§ 1. Odpowiedzialność międzynarodowa	734
I. Odpowiedzialność za naruszenie prawa międzynarodowego (<i>state responsibility</i>)	734

1. Przesłanki odpowiedzialności międzynarodowej	737
2. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone cudzoziemcom (ochrona dyplomatyczna, opieka dyplomatyczna)	749
3. Zbrodnie międzynarodowe państw	755
4. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność międzynarodową	757
5. Konsekwencje naruszenia prawa międzynarodowego	759
6. Formy odpowiedzialności międzynarodowej	762
7. Podmioty uprawnione	765
8. Odpowiedzialność organizacji międzynarodowych	768
II. Odpowiedzialność za działania niezabronione (<i>state liability</i>)	773
1. Odpowiedzialność oparta na umowie międzynarodowej ..	774
2. Odpowiedzialność za działania niezabronione w pracach KPM	777
§ 2. Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych	784
I. Metody dyplomatyczne	788
1. Negocjacje	788
2. Mediacja	793
3. Dobre usługi	796
4. Komisja śledcza	797
5. Koncyliacja	799
6. Rozstrzyganie sporów przez organizacje międzynarodowe ..	801
II. Procedury sądowe i arbitrażowe	807
1. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości	807
2. Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza	822
3. Arbitraż	825
4. Procedury szczególne OBWE	831
5. Rozstrzyganie sporów wynikających z prawa unijnego ...	832
§ 3. Egzekwowanie prawa międzynarodowego środkami pokojowymi	836
I. Retorsje	836
II. Represalia	838
III. Ekscepcja <i>inadimplenti non est inadimplendum</i>	841
§ 4. Akcja zbiorowa w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa	842
I. Sankcje zbiorowe w Pakcie LN	843
II. Sankcje zbiorowe w Karcie NZ	844
1. Kompetencje RB ONZ	844
2. Kompetencje ZO ONZ	850
3. Siły pokojowe ONZ	852
§ 5. Egzekwowanie prawa międzynarodowego przy użyciu siły zbrojnej	855
I. Zakaz użycia siły zbrojnej	855
1. Konwencja <i>Drago-Portera</i>	857
2. Ograniczenie użycia siły zbrojnej w Pakcie LN	857
3. Pakt <i>Brianda-Kellogga</i>	858
4. Zakaz użycia siły zbrojnej w Karcie NZ	859

II. Zakres zakazu użycia siły i groźby użycia siły	861
1. Prawo do samoobrony	864
2. Akcja zbrojna w celu utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa	873
3. Akcja zbrojna na podstawie układów regionalnych i organizacji regionalnych	878
4. Klauzule o państwach nieprzyjacielskich	887
5. Użycie siły zbrojnej w celu realizacji prawa do samostanowienia	889
6. Interwencja zbrojna	892
7. Interwencja w celu ochrony własnych obywateli	893
8. Interwencja humanitarna	895
9. Interwencja humanitarna – praktyka lat 90. XX w.	897
10. Interwencja humanitarna bez upoważnienia RB	900
11. Użycie siły w pracach nad reformą ONZ. Koncepcja obowiązku ochrony (<i>responsibility to protect</i>)	907
12. Prawo do samoobrony a egzekwowanie norm skutecznych <i>erga omnes</i>	914
13. Represalia zbrojne (środki odwetowe o charakterze wojskowym)	919
14. Prawo do samoobrony w związku z aktami terrorystycznymi	924
III. Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych	930
1. Regulacje prawne dotyczące konfliktów wewnętrznych ...	941
Indeks rzeczowy	943
Indeks orzeczeń	957
Indeks umów międzynarodowych	967